

УДК 343.985

Коротасєв В.М.©

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-115-119

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Здійснено дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень. Проаналізовано досвід Великобританії, Німеччини, Литви, Франції, Російської Федерації, Азербайджану, Республіки Білорусь та інших європейських країн. Розглянуто особливості формування системи експертно-криміналістичних установ як у системі поліцейських структур, так і при міністерстві юстиції.

Ключові слова: експерт, експертне дослідження, адміністративно-правове регулювання, судово-експертні установи.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України до Європейського союзу актуально залишається проблема вдосконалення вітчизняного законодавства. Видається доцільним проаналізувати приклади адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичних досліджень зарубіжних країн з тим, щоб використати позитивний досвід та внести власні пропозиції щодо можливості його імплементації в Україні. Крім того, вивчення прогресивного міжнародного досвіду, насамперед європейських країн, дозволить уникнути помилок при реформуванні вітчизняної судово-експертної системи.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності був досліджений у працях таких учених: І. Алієв, В. Бахін, Р. Белкін, А. Вінберг, А. Габриянчик, Г. Грановський, В. Гіжевський, В. Гончаренко, Ф. Джавадов, Т. Коломонець, Н. Клименко, В. Лисиченко, О. Лопата, Н. Майліс, Н. Малаховська, О. Олійник, Л. Романенко, О. Россинська, М. Салтевський, О. Фількова, В. Шепітько, В. Шерстюк, М. Шульга, М. Щербаковський та багатьох інших.

Метою даної статті є дослідити та проаналізувати положення зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності та необхідність імплементації цих норм у вітчизняне правове поле.

Виклад основного матеріалу. Судово-експертні установи входять до складу міністерства юстиції в Португалії, Азербайджані, Естонії, Нідерландах, Ірландії, Литві, Росії. До складу міністерства внутрішніх справ (поліції) судово-експертні установи входять у Албанії, Австрії, Білорусі, Болгарії, Чорногорії, Данії, Фінляндії, Франції, Греції, Грузії, Хорватії, Італії, Чехії, Латвії, Угорщині, Македонії, Молдові, Німеччині, Норвегії, Польщі, Румунії, Словаччині, Іспанії, Сербії, Швеції, Швейцарії, Туреччині. В деяких європейських країнах судово-експертні установи входять до складу інших державних організацій, зокрема: Вірменія (Незалежне національне бюро у складі Уряду Вірменії), Бельгія (Незалежний національний інститут у складі Уряду Бельгії), Грузія (Незалежне національне бюро у складі Уряду Грузії), Латвія (Незалежне національне бюро у складі Уряду Латвії), Румунія (Незалежне національне бюро у складі Уряду Румунії), Франція (судово-експертні інститути, що належать до жандармерії Франції), Італія (судово-експертні інститути італійських карабінерів) [4, с. 38].

У Франції експертно-криміналістична служба належить до складу збройних поліцейських формувань (Національної жандармерії та Національної поліції) та підпорядковується Міністерству оборони. До складу Національної жандармерії входить експертно-криміналістичний інститут, що тісно співпрацює з поліцейськими, слідчими, прокурорами та суддями. В Іспанії та Польщі судово-експертні лабораторії підпорядковані Міністерству юстиції в доповнення до судово-експертних лабораторій, що підпорядковуються Міністерству внутрішніх справ. В Іспанії два окремих відомства мають судово-

експертні лабораторії – Міністерство внутрішніх справ і Міністерство юстиції. Цікавим є досвід Словаччини та Туреччини, де судові лабораторії, що займаються біомедичними дослідженнями, входять до складу університетів [1, с. 171].

Характеризуючи судово-експертну систему Литви, слід зазначити, що у країні діє інституціональна судово-експертна система, оскільки більшість судових експертиз проводяться чотирма державними судово-експертними установами – Судово-експертним науковим центром Литви Міністерства юстиції, Судово-експертним науковим центром литовської поліції, Державною судово-експертною медичною службою і Державною судово-експертною психіатричною службою Міністерства охорони здоров'я Литовської Республіки.

Уся судово-експертна діяльність регулюється процесуальними законами й законом про судову експертизу. Формування політики та стратегії судово-експертної діяльності перебуває під юрисдикцією Міністерства юстиції. Також процесуальні закони й закон про судову експертизу вводять дві додаткові юридичні установи – реєстратора судових експертів і Координаційну раду судово-експертної діяльності. Реєстр судових експертів включає 375 судових експертів з державного та приватного секторів, які виконують 68 видів судових експертиз. У країні налічується близько 290 судових експертів і 85 приватних експертів. Перевагами такої системи судово-експертної діяльності є, на думку дослідників, гармонізація судових експертиз, стандартизація методик, акредитація, наявність мінімальних стандартів щодо кваліфікації та компетентності судового експерта, упровадження у судово-експертну практику стандартів ЄС, публічність Реєстру судових експертів [6, с.134].

Великобританія є однією з тих країн, які здійснили реформування державних судово-експертних установ з одночасним скасуванням їх монополії на проведення криміналістичних експертиз. Експертно-криміналістична служба Великобританії (The Forensic Science Service – FSS) раніше була державною установою МВС Великобританії, яка надавала послуги судово-криміналістичної експертизи для поліції й державних органів Англії та Уельсу, а також для інших країн. Основними завданнями експертно-криміналістичної служби британської поліції було здійснення професійної допомоги у процесі розкриття та розслідування злочинів, а також провадження судових експертиз та досліджень для поліції Англії та Уельсу. Однак у березні 2012 року відбулось закриття FSS з мотивів фінансової доцільності. Як слушно підкреслює О.А. Лопата, закриття FSS надало можливість підтримати регулювання ринку судово-експертних послуг для забезпечення конкуренції між його відповідними учасниками. В останні десятиліття послідовна політика Уряду привела до створення у Великобританії ринку незалежних провайдерів (підприємств, установ, організацій, що надають експертні послуги) [6, с.132]. Крім того, в науковій літературі обговорюються деякі позитивні аспекти появи конкурентів у FSS, зокрема: економія витрат на утримання поліції, включаючи скорочення операційних витрат та зниження витрат шляхом поліпшення ціноутворення; значне прискорення темпів розслідувань через зменшення часу на процес обробки звернень (від декількох тижнів до декількох днів) та виникнення можливості стандартизації системи оцінки швидкості обробки звернень; систематизація видів робіт, сприяння узгодженості служб та можливість порівняння якості послуг різних провайдерів [9, с. 18]. У Великобританії спостерігаємо послідовну реалізацію принципу забезпечення незалежності експертів.

Досліджуючи систему судово-експертних установ Німеччини, слід зазначити, що у Німеччині традиційно судово-експертні підрозділи перебувають у структурі правоохоронної системи, й безпосередньо – поліції. Основними суб'єктами судово-експертного забезпечення правоохоронної діяльності в Німеччині є криміналістичні підрозділи (установи, відділи, лабораторії), представлені, головним чином, у структурі Федерального відомства у кримінальних справах (das Bundeskriminalamt), хоча подібні підрозділи є в інших державних органах, а також у приватній сфері. Зокрема, криміналістичні дослідження у ФРН здійснюються відповідними підрозділами Митного кримінального відомства Міністерства фінансів (Zollkriminalamt), федеральної поліції (Hundespolizei) та інших органів, а судово-токсикологічні дослідження можуть проводитися в інститутах судової медицини при університетах [6, с.129].

У Німеччині існують експертно-криміналістичні підрозділи Федерального відомства у кримінальних справах, які проводять весь спектр судових (криміналістичних) експертиз для правоохоронних органів країни. В кожній адміністративно-територіальній одиниці «землі» (Hundesland) є своя незалежна судово-експертна лабораторія, а федера-

льні формування Федерального відомства у кримінальних справах мають власні підрозділи для проведення спеціальних експертиз та досліджень, а також свої бази даних криміналістично значимої інформації [9, с. 7].

Заслугує на увагу Інститут криміналістичних досліджень, що є провідною науково-дослідною установою німецької кримінальної поліції. Він підтримує зусилля федеральних органів поліції й поліції земель у боротьбі зі злочинністю, надаючи послуги в таких сферах діяльності: проведення криміналістичних і кримінологічних досліджень; розробка поліцейських методик; навчання та підвищення кваліфікації співробітників Федерального відомства у кримінальних справах. Інститут забезпечує проведення всебічних науково-практичних досліджень і впровадження сучасних технологій поліцейської діяльності. У його функції входить виявлення найбільш уразливих місць у сфері боротьби зі злочинністю та розробка і впровадження разом з досвідченими практиками заходів та інноваційних програм, спрямованих на вдосконалення діяльності правоохоронних органів [9, с. 9].

Імплементуючи прогресивні положення зарубіжного досвіду в українське законодавство, слід послуговуватися досвідом не лише країн-учасниць Європейського Союзу, але й звертати увагу на досвід нормотворення сусідніх із Україною держав, зокрема, Російської Федерації, Республіки Білорусь.

Нормативне регулювання у сфері судово-експертних установ у РФ здійснюється на підставі Закону «Про державну експертну діяльність в Російській Федерації» (від 31 травня 2001 року № 73-ФЗ). Згідно з цим законом, державна судово-експертна діяльність здійснюється в процесі судочинства державними судово-експертними установами та державними судовими експертами, полягає в організації та виробництві судової експертизи (ст. 1 Закону РФ «Про державну судово-експертну діяльність в РФ»). Завданням державної судово-експертної діяльності є сприяння судам, суддям, органам дізнання, особам, які провадять дізнання, слідчим у встановленні обставин, що підлягають доказуванню в конкретній справі, за допомогою вирішення питань, які потребують спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла [7].

Кодекс Азербайджанської Республіки про адміністративні проступки у ст. 38 визначає коло осіб, які можуть бути експертами в адміністративно-деліктному провадженні як «особи, що мають достатні спеціальні знання й не зацікавлені у результатах справи». При цьому слід вказати уточнення сфер наукових знань експерта: це наука, мистецтво, техніка, а також так звані «професійні питання». Стосовно першої частини сфер наукових знань експерта, то слід позитивно оцінити роботу нормотворця, оскільки зазначено, що це – наука, мистецтво, техніка тощо, що ж до так званих «професійних питань», то ці слова лише ускладнюють ситуацію, потребують додаткового уточнення, мають дещо узагальнюючий характер. Модель ст. 381 КпАП Азербайджанської Республіки побудовано за класичною схемою – права та обов'язки експерта, хоча й із певною їх конкретизацією. Перелік наведених у ст. 381 КпАП Азербайджанської Республіки обов'язків і прав експерта є базовим, аналогічним переліку, зафіксованому в КпАП України. Загалом можна позитивно оцінити кодифіковані положення адміністративно-деліктного законодавства Азербайджанської Республіки щодо врегулювання засад участі експерта в адміністративно-деліктному процесі, однак у той же час варто зазначити, що вони потребують певного уточнення саме щодо процесуальних засад участі експерта та його відповідальності [5, с. 108].

Розглядаючи досвід адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності Республіки Білорусь, насамперед слід зазначити, що наразі у Республіці Білорусь немає єдиного нормативно-правового акта «Про судово-експертну діяльність», який визначав би організаційну та правову основу судово-експертної діяльності. Водночас зауважимо про існування проекту Закону Республіки Білорусь, ухваленого Палатою Представників та схваленого Радою Республіки, який наразі знаходиться на стадії підготовки та доопрацювання [5]. Як вказує А.Б. Габриянчик, враховуючи особливості судочинства по різних категоріях справ, призначення та проведення судових експертиз регулюється і Цивільним процесуальним кодексом, і Кримінально-процесуальним кодексом, і Господарським процесуальним кодексом, і Кодексом Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення, а також різними підзаконними актами [2]. У Процесуально-виконавчому кодексі Білорусі про адміністративні правопорушення також знайшли своє закріплення засади участі експерта. Так, у ст. 4.7 Кодексу наведено більш уточнене визначення експерта як незацікавленої в результаті розгляду справи про адміністративні правопорушення

особи, яка має спеціальні знання в науці, техніці, мистецтві, інших сферах діяльності, якій суддя або посадова особа, що веде адміністративний процес, доручили проведення експертизи. Поняття експерта є більш уточненим з указівкою на наявність спеціальних знань відповідної особи в певних (зазначених) галузях. Модель ст. 4.7 Кодексу є традиційною, з переліком прав та обов'язків експерта [5, с. 110]. Між тим А.Б.Габриянич, як і О.О.Олійник, вказує на необхідність існування спеціального закону, який регулював би судово-експертну діяльність і мав міжгалузевий характер [2; 8, с. 273].

Необхідно зазначити про існування Закону, що визначає правові і організаційні основи діяльності Державного комітету судових експертиз Республіки Білорусь, його основні задачі і повноваження, а також правовий статус, гарантії правового і соціального захисту його співробітників. Державний комітет судових експертиз Республіки Білорусь являє собою централізовану систему державних органів, що здійснюють відповідно до законодавчих актів повноваження у сфері судово-експертної діяльності. Як визначено Законом про Державний комітет судових експертиз Республіки Білорусь, діяльність Державного комітету судових експертиз ґрунтується на принципах законності; дотримання інтересів держави, захисту прав і законних інтересів громадян Республіки Білорусь, іноземних громадян і осіб без громадянства; об'єктивності, всебічності і повноти проведення експертних досліджень; допустимості і достовірності методів, що використовуються при проведенні експертних досліджень; незалежності від діяльності інших державних органів, політичних партій, інших громадських об'єднань і інших організацій, посадових осіб при здійсненні своїх повноважень у сфері судово-експертної діяльності [3].

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що в більшості європейських країн судово-експертна діяльність здійснюється як судово-експертними підрозділами, так і окремими компетентними судовими експертами. Формування системи експертно-криміналістичних установ відбувається або в поліцейських установах (при міністерстві внутрішніх справ), або при міністерстві юстиції. Як бачимо, у практиці європейських країн втілюються принципи забезпечення незалежності експерта, орієнтації не на відомчу приналежність експерта, а на наявність у нього спеціальних знань, необхідних для вирішення завдань правосуддя; спостерігаємо фактичну реалізацію принципу змагальності експертів, залучених різними сторонами процесу.

Бібліографічні посилання

1. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: монографія / О.О. Олійник, В.В. Галуцько, О.М. Єщук. Херсон: Грінв Д.С., 2015. 224 с.
2. Габриянич А.Б. Про правове регулювання судово-експертної діяльності. *Актуальные проблемы науки XXI века*. 2012. № 1(1). URL: <http://elibrary.miu.by/journals/item.science-xxi/issue.1/article.5.html>
3. О Государственном комитете судебных экспертиз Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 15 июля 2015 года. URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11500293>
4. Іванович А. Організаційна підпорядкованість судово-експертних установ у Європі – сучасний стан. *Ароцкерівські читання : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 90-річчю від дня народження видатного вченого-криміналіста, д-ра юрид. наук, проф. Л. Ю. Ароцкера* (Полтава, 25 трав. 2017 р.) / Міністерство юстиції України; ХНДІСЕ. Харків, 2017. С. 37–40.
5. Коломоєць Т.О., Лютиков П.С. Нормативне регулювання засад участі експерта в адміністративно-деліктному процесі (Зарубіжний досвід та вектори його запозичення для України). *Вісник прокуратури*. 2010. № 1 (103). С. 106–117.
6. Лопата О.А. Міжнародне співробітництво експертної служби МВС України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. 2017. 234 с.
7. Нормативне регулювання в сфері судово-експертних установ. Про державну експертну діяльність в Російській Федерації: Федеральний закон від 31.05.2001 № 73-ФЗ – 20 липня 2015. URL: http://to61.minjust.ru/regulatory_inf/regulatory_control_forensic_institutions
8. Олійник О.О. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності. *Митна справа*. 2013. № 4(88). Ч. 2. Кн. 1. С. 270–274.
9. Система забезпечення судово-експертної діяльності в державах – членах НАТО: наук.-практ. огляд / С.О. Любченко, Ю.Ю. Нізовцев, О.А. Парфило; за заг. ред. О.А. Парфила; СБУ; Укр. НДІ спец. техніки та суд. експертиз. Київ: АртЕк, 2015. 56 с.

Надійшла до редакції 18.10.2018

SUMMARY

Korotayev V.M. Comparative analysis of the administrative-legal regulation of expert-forensic research in foreign countries. In the scientific article the research of foreign experience of the administrative and legal regulation of forensic researches is carried out. Experience of Great Britain,

Germany, Lithuania, France, Russian Federation, Azerbaijan, Republic Byelorussia and other European countries is analysed. The features of forming of the system of forensic establishments are considered.

It is marked that in the conditions of integration of Ukraine in the European Union the problem of perfection of domestic legislation is actual. An author deems it wise to analyse the examples of the administrative and legal regulation of forensic researches of foreign countries in order to use positive experience and make own suggestions in relation to possibility of his implementatsii in Ukraine. In addition, the study of progressive international experience, above all things the European countries, will allow to avoid errors at reformation of the domestic forensic system.

It is underlined that in most European countries forensic activity is carried out by both forensic subdivisions and separate competent judicial experts. Forming of the system of forensic establishments takes place either in constabulary establishments (at the ministry of internal affairs), or at the ministry of justice. As an analysis shows, in practice of the European countries principles of providing of independence of expert are incarnated, orientations not on the department belonging of expert, and on a presence at him the special knowledges necessary for the decision of tasks of justice; there is actual realization of principle of contesting of the experts attracted by different sides of process.

Keywords: *forensic activities, administrative and legal regulations, , forensics, expert.*

* * *

УДК 342.9

Костенко О.М.©

аспірант

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-119-125

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЕРЖАВНОЮ АУДИТОРСЬКОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ

Розглянуто останні зміни до Закону України «Про публічні закупівлі» щодо моніторингу публічних закупівель та звернуто увагу на нову процедуру моніторингу Державною аудиторською службою за публічними закупівлями. Зазначено, що законодавець багато уваги приділяє втіленню нової системи, однак невирішеним залишається питання якості та ефективності проведення процедури моніторингу, а також запропоновано за допомогою системного аналізу даної проблеми шляхи для її розв'язання.

Ключові слова: *публічні закупівлі, Державна аудиторська служба України, моніторинг публічних закупівель, правопорушення у сфері публічних закупівель.*

Постановка проблеми: необхідність з'ясування правової сутності та якості проведення процедури моніторингу закупівель зумовлена наявністю системного характеру порушень при здійсненні закупівель на всіх етапах, виявлених органами Держаудитслужби та Рахунковою палатою та відносно низьким рівнем притягнення до відповідальності порушників у сфері публічних закупівель.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема державного фінансового контролю за публічними закупівлями, в т.ч. моніторингу була досліджена такими вітчизняними вченими: О.А.Бурбело, Я.В. Горбатюк, Ю.В. Данишишина, О.О. Критенко, В.П. Міняйло, І.М. Нестругіна, А.В. Токар, А.В. Хомутенко, Ю.В. Фалко, О.Ю. Фіц, О.М. Щукін. Однак постійний, динамічний розвиток законодавства України у сфері контролю та моніторингу публічних закупівель потребує також постійного наукового дослідження.

Метою статті є аналіз нової процедури проведення моніторингу за публічними закупівлями та з'ясування результативності проведення моніторингу у сфері закупівель Державною аудиторською службою України, дослідження якості її роботи при виявлен-

© Костенко О.М., 2018